

OPLEGNOTITIE BIJ RAPPORT

Verkenning ruimteclaim

Ruimteclaim waterveiligheid en zoetwater - verkenning en stappenplan

Opstellers: Witteveen+Bos, Sweco, HKV Lijn in water, TAUW

Opdrachtgever: Focuspunt Klimaatadaptatie, Rijkswaterstaat

Rijkswaterstaat Water, Verkeer en Leefomgeving

Griffioenlaan 2

3526 LA UTRECHT

Postbus 2232

3500 GE UTRECHT

T 088 797 11 11

www.rijkswaterstaat.nl

Contactpersoon

Dick Boland

focuspunt klimaatadaptatie

M 06 15 87 80 23

dick.boland@rws.nl

Datum

22 maart 2024

Bijlage

1. Rapport 'Verkenning
ruimteclaim'

Aanleiding voor de verkenning ruimteclaim

De impact van klimaatverandering op de netwerken van Rijkswaterstaat (RWS) is groot en vergt steeds forsere inspanningen en nieuwe oplossingen. Daarom is klimaatadaptatie een focuspunt voor RWS. Eén van de doelen van het focuspunt is dat de ruimte die nu en in de toekomst nodig is voor het nemen van klimaatadaptatiemaatregelen beschikbaar is en blijft, en wordt opgenomen in de ruimtelijke plannen van rijk, provincie en gemeenten.

Deze verkenning geeft een eerste grove indicatie van de ruimte die mogelijk nodig is voor maatregelen om Nederland te beschermen tegen de gevolgen van zeespiegelstijging. Verder onderzoek is nodig om de ruimte voor klimaatadaptatie beter in beeld te krijgen en goed te onderbouwen voor alle klimaateffecten en voor alle RWS-netwerken. Daarvoor zijn in het rapport vervolgstappen geadviseerd.

Consortia Kennisprogramma Zeespiegelstijging als vertrekpunt

Het Kennisprogramma Zeespiegelstijging (KP ZSS) is eind 2023 gekomen met de eerste tussenresultaten over de houdbaarheid van de huidige strategie¹ en drie consortia hebben onder de vlag van KP ZSS 4 maart 2024 de concretisering van de lange termijn oplossingsrichtingen² gepresenteerd. RWS heeft de consortia gevraagd om op basis van die resultaten:

- een eerste inventarisatie te doen van de ruimteclaim die, grofweg en op het niveau van de hoofdnetwerken, in beeld is om in de toekomst te kunnen blijven handelen;
- een stappenplan op te stellen om tot een goed onderbouwde ruimteclaim te komen met duidelijke spelregels voor gebruik.

Ruimte reserveren om keuzes open te houden

De snelheid van klimaatverandering en de impact daarvan op onze netwerken kent nog grote onzekerheden en de huidige strategie t.a.v. waterveiligheid is nog langere tijd volhoudbaar.

"Annemiek Roeling van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat zei in een reactie: "Er is nog veel te kiezen en daar moet je met veel partijen over praten. We hoeven nu nog geen keuzes te maken, maar wel ruimte reserveren die in de toekomst nodig is om ons te beschermen tegen zeespiegelstijging."" ([bron](#))

¹ afsluitbaar open

² beschermd open en gesloten, zeewaarts en meebewegen

Overkoepelend rapport 'Ruimte voor zeespiegelstijging' ([link](#))

"De onderzoeken laten zien dat alle toekomstige denkrichtingen ruimte vragen: ruimte voor de winning van Noordzeezand voor kustonderhoud, voor het afvoeren en bergen van water, voor sterkere waterkeringen en hogere waterpeilen. Als wij hier ruimte voor gaan vrijhouden, hebben toekomstige generaties de mogelijkheid om de noodzakelijke maatregelen te treffen. Daar is wel concretere, gebiedsgerichte kennis voor nodig: over de locaties, manieren om de ruimte vrij te houden, de gevolgen daarvan en de termijn waarop de betreffende ruimte nodig is."

Resultaat van de verkenning ruimteclaim

De verkenning naar de ruimteclaim is gebaseerd op de resultaten die binnen de consortia zijn opgedaan en op de tussenresultaten van KPZSS Spoor II. Daarmee is de verkenning beperkt gebleven tot waterveiligheid en zoetwaterbeschikbaarheid. De andere klimaateffecten (hitte, droogte, wateroverlast, hoog en laag water) en de impact op het hoofdwegennet (HWN) en delen van het hoofdvaarwegennet (HVWN) zijn niet in de verkenning meegenomen.

Een belangrijk vertrekpunt is het gezamenlijk scherp definiëren van het begrip ruimteclaim. Een *directe* ruimteclaim is de ruimte die nodig is voor het nemen van klimaatadaptatiemaatregelen op en rond de hoofdnetwerken; denk aan dijkversterking, rivierverruiming, waterbuffers. Een *indirecte* ruimteclaim komt voort uit de impact van klimaatverandering en klimaatadaptatiemaatregelen waardoor de functies in gebieden veranderen; denk aan de types natuur en landbouw a.g.v. verzilting en impact van overstromingsrisico's op wonen, industrie en transport.

Naar verwachting zal geen van de onderzochte scenario's in de volle omvang worden uitgerold, het betreft immers een verkenning van hoekpunten. Tegelijk kunnen we ervan uitgaan dat (een combinatie van) verkende onderdelen in de toekomst wordt geïmplementeerd. Met de toenemende ruimtedruk in ons land is het verstandig om bewuste keuzes te maken om toekomstige opgaven niet complexer te maken.

Om in te kunnen spelen op de onzekerheid van zeespiegelstijging kan het wenselijk zijn om meerdere opties open te houden naast de huidige voorkeursstrategie. Het inzichtelijk maken van de daarvoor benodigde ruimtereserveringen zijn daarin een belangrijke eerste stap. Aan de hand hiervan kunnen uiteindelijk zogenoemde 'geen-spijt' maatregelen worden gedefinieerd en uitgewerkt. Het is hierbij zoeken naar een evenwicht tussen het open houden van toekomstige mogelijkheden en directe beperkingen voor het hier en nu³.

De synthese van de ruimteclaim die nodig is voor de verschillende oplossingsrichtingen die is gedaan in deze verkenning geeft een eerste basis voor het vervolg. Daarvoor kan de resterende periode tot herijking van de deltabeslissingen en regionale strategieën (2026) worden benut.

Vervolgstappen

De verkenning ruimteclaim bevat een eerste scan naar de mogelijk benodigde ruimte voor toekomstige klimaatadaptatiemaatregelen op en rond de RWS-netwerken en assets, met de focus op zeespiegelstijging (waterveiligheid en

³ Een ruimteclaim voor klimaatadaptatie betekent niet dat gebieden 'op slot' worden gezet. Wel kunnen bijvoorbeeld voorwaarden gaan gelden voor (tijdelijk) (mede)gebruik met kansen voor slim meervoudig ruimtegebruik.

zoetwatervoorziening). Een aanvullende analyse op de andere klimaateffecten en van het HWN en delen van het HVWN ontbreekt nog.

Datum

4 maart 2024

De hoofdnetwerken staan niet op zichzelf en kennen een sterke interactie met andere netwerken en gebieden. Daarnaast is er een groot aantal programma's en partijen actief die direct en indirect de ruimteclaim bepalen of raken. Primair zijn het Deltaprogramma (KPZSS, HWBP), het programma Water Bodem Sturend (WBS) en de stresstesten van Klimaatbestendige Netwerken (KBN) die hier invulling aan te geven. Het is daarom aan te bevelen de benodigde ruimte in nauwe samenwerking en samenhang helder te definiëren, breder en gedetailleerder te verkennen, robuust te onderbouwen en uit eindelijk formeel te reserveren.

De resultaten van de verkenning ruimteclaim zijn eind februari 2024 besproken met adviseurs van DGWB, Staf Deltacommissaris en RWS. Daarin is afgesproken om vervolgstappen in ieder geval goed te verbinden met en in nauwe samenwerking verder uit te werken in o.a.:

- de regionale actualisatie van de voorkeursstrategieën en de ontwikkeling van adaptatiepaden;
- de nadere uitwerking van WBS inclusief de verankering in ruimtelijke plannen;
- en de eigen RWS-programma's (Instandhoudingsopgave, Assetmanagement).

Daar waar andere programma's het voortouw hebben, neemt RWS zelf geen initiatief en zal inhoudelijk haar bijdrage leveren. Voor de eigen assets en specifiek voor het HWN (en HVWN) kan RWS een verkenning naar de ruimteclaim starten en daarbij de benodigde partners en programma's betrekken.